

SENAT UL
17. SEJA

Številka: 031-7/2023
Datum: 30. 5. 2023

7. TOČKA: Poročilo Komisije za Etične zadeve

Predlagatelj gradiva: Univerzitetna služba za kadrovske zadeve

Poročevalec: doc. dr. Aleš Novak, predsednik komisije

Priloga:

- Poročilo Komisije za etične zadeve

Obrazložitev:

Skladno z določbo 53. člena Statuta UL je Komisija za etična vprašanja delovno telo Senata UL. Komisija ima 7 članov, od katerih jih pet prihaja iz vrst visokošolskih učiteljev ali raziskovalcev, po en član pa iz vrst študentov in strokovnih služb.

Komisija:

- obravnava zahteve za presojo etičnosti ravnanj učiteljev, raziskovalcev in študentov Univerze,
- spremlja izvajanje in upoštevanje etičnih kodeksov na Univerzi in njenih članicah in v primeru, da zazna kršitve, na lastno pobudo uvede postopek presoje;
- daje rektorju Univerze in drugim pristojnim organom Univerze predloge za sprejem pravnih aktov in pravil, ki se nanašajo na področje njenega delovanja,
- poroča o svojem delu Senatu Univerze,
- opravlja druge naloge v skladu s Statutom Univerze in po naročilu Senata Univerze.

SEZNANITEV:

Senat UL se seznani s Poročilom Komisije za etične zadeve.

POROČILO O DELU KOMISIJE ZA ETIČNA VPRAŠANJA

(kratek povzetek)

1. Kratka predstavitev komisije

Komisija za etična vprašanja je *delovno telo Senata Univerze v Ljubljani*. Ustanovljena je bila na podlagi Etičnega kodeksa UL, ki je bil sprejet 26. maja 2009.

Ključne *pristojnosti* komisije so: obravnavanje zahtev za presojo etičnosti ravnanj učiteljev, raziskovalcev in študentov Univerze, spremljanje izvajanje in upoštevanje etičnih kodeksov na Univerzi in njenih članicah in dajanje predlogov rektorju Univerze in drugim pristojnim organom Univerze za sprejem pravnih aktov in pravil, ki se nanašajo na področje njenega delovanja.

Komisijo za etična vprašanja *sestavlja* pet članov iz vrst pedagoških delavcev, članica iz vrst strokovnih delavcev in predstavnik študentov. Komisijo trenutno sestavljajo predsednik *doc. dr. Aleš Novak* (UL PF), namestnik predsednika *prof. dr. Štefan Grosek* (UL MF) in članice ter člana *prof. dr. Bešter Rogáč* (UL FKKT), *prof. dr. Borut Ošljaj* (UL FF), *prof. dr. Kristina Sepčič* (UL BF) iz vrst pedagoških delavcev, *Ivana Jug* (UL FMF) iz vrst strokovnih delavcev in *Matej Smrečnik* (UL ZF) iz vrst študentov. Komisija je v tej sestavi z delom pričela *20. junija 2022*.

2. Pravna podlaga za delo Komisije

Komisija opravlja *vsebinsko presojo* na podlagi *Etičnega kodeksa Univerze v Ljubljani* (2009) in *Etičnega kodeksa za raziskovalce Univerze v Ljubljani* (2014). Pri svojem delu se lahko opira tudi mednarodne kodekse, kot je npr. Evropski kodeks za raziskovalno integriteto (2011), ki sta ga sprejeli Evropska znanstvena fundacija in Evropska zveza akademij.

Pravilnik o delu Komisije za etična vprašanja (2021) ureja delo Komisije, zlasti pripravo, sklicevanje, potek in vodenje njenih sej kot tudi postopek ugotavljanja ter (primeroma) določa nekatere kršitve Etičnega kodeksa UL.

3. Kratek pregled dela Komisije v obdobju junij 2022 – maj 2023

Komisija je v slabem letu svojega delovanja prejela 8 vlog. 6 zadev je vsebinsko obravnavala, ena zadeva je še v obravnavi, eno zadevo pa je odstopila v reševanje pristojnemu organu.

Kar 4 vloge (eno od teh je bila odstopljena) so bile na komisijo naslovljene z Ekonomske fakultete, po ena s Fakultete za računalništvo in informatiko, Akademije za likovno umetnost in oblikovanje in Fakultete za elektrotehniko.

Komisija je pri svojem delu največ pozornosti posvetila jasni razmejitvi pristojnosti Komisije na obravnavanje zadev, ki so povezane z akademsko etiko (ne pa s splošno etiko ali pravnimi vprašanji) in etični odgovornosti mentorja do mentoriranja in širšega akademskega okolja.

4. Nekaj pomembnejših vsebinskih stališč Komisije

i. Področje delovanja Komisije za etična vprašanja

Etični kodeks Univerze v Ljubljani v ospredje postavlja zavezanost specifičnim etičnim idealom, ki so se izoblikovali v akademskem okolju in ga vzpostavljajo in ohranjajo kot avtonomno polje družbenega udejstvovanja. Etični kodeks se tako prvenstveno osredotoča na udejanjanje specifičnih vrednot, ki vodijo in usmerjajo akademsko udejstvovanje na področju pedagoškega, znanstvenega in raziskovalnega dela, ter prispevajo k ugledu Univerze.

Ravnanja, ki bi morda lahko pomenila kršitev splošnih etičnih načel, načeloma niso predmet obravnave Komisije za etična vprašanja. Komisija za etiko bi takšna ravnanja lahko obravnavala le, če oceni, da je kršitev splošnih etičnih načel dosegla tisto intenzivnost, da bi neetična ravnanja iz občečloveške sfere lahko pomenila tudi kršitev akademske etike.

(mnenje KEV 033-19/2021 – 2 z dne 5. 9. 2022)

Načeloma Komisija zavrača presojo očitkov etičnih ravnanj pravnih oseb ali organizacijskih enot Univerze ali fakultet. Etično ali neetično je lahko ravnanje posameznikov, ne pa entitet drugačne narave.

(mnenje KEV 033-19/2022 z dne 23. 11. 2022)

ii. Sprožitev postopka na predlog zunanjih oseb

Komisija za etična vprašanja ima določeno po _____ lje proste presoje pri uvedbi postopka na predlog zunanjih oseb. K obravnavi takšnih prijav bo Komisija pristopala zadržano.

(mnenje KEV 033-19/2022 z dne 23. 11. 2022)

iii. Zahteve akademske etike veljajo neodvisno od sprejema pravnih aktov, ki jih povzemajo

Obstoj ali neobstoj določene pravne dolžnosti ne more dokončno odgovoriti na vprašanje, ali je konkretno ravnanje v skladu z zahtevami akademske etike ali ne. Zavezujoča moč temeljnih zahtev akademske etike ne izhaja iz pravnoobličnega zapisa v določenem aktu, temveč iz dejstva, da gre

za načela ravnanja, ki jih akademska skupnost (pri nas in v tujini) šteje za samoumevno vrednostno podstat svojega dela.

(mnenje KEV 033-19/2022 z dne 10. 10. 2022)

iv. Priznavanje mentorjevega prispevka k zaključnemu delu

Visokošolski študij v naši kulturni tradiciji zasnovan okoli razmerja med učiteljem in učencem, v katerem prvi predaja svoje znanje, veščine in vrednote drugemu, ta pa jih skozi proces samostojne in kritične presoje delno ali v celoti ponotranji in na njih utemeljuje svoj lastni prispevek znanosti ali stroki. Študent je torej stvaritelj svojega dela, a hkrati akademska poštenost zahteva tudi priznavanje učiteljevega prispevka v ustvarjalnem procesu. To pomeni, da je načeloma potrebno mentorjevo sodelovanje v procesu ustvarjanja avtorskega dela študenta javno priznati in potrditi (v obliki atribucije, zahvale v delu ipd.).

(mnenje KEV 033-19/2022 z dne 10. 10. 2022)

v. Dolžnost spoštovanja akademske etike pri pisanju zaključnega dela

Spoštovanje zahtev znanstvene poštenosti v procesu pisanja strokovnega ali znanstvenega dela je prvenstveno dolžnost študenta.

Poleg tega obstaja subsidiarna dolžnost mentorja, da študenta pouči o zahtevah, ki izvirajo iz akademske etike, in ga opozori na pomembnost njihovega spoštovanja. Ta dolžnost skrbnosti je toliko strožja, če je mentor na morebitno kršitev akademske etike opozorjen. V tem primeru mora na formalen (s sprožitvijo primernih postopkov) ali neformalen način (s posvetovanjem z drugimi člani akademske skupnosti) razčistiti utemeljenost takšnega očitka.

(mnenje KEV 033-19/2022 z dne 10. 10. 2022)

vi. Ravnanje mentorja pri morebitni objavi zaključnega dela oz. pri pisanju besedil v soavtorstvu, ki se naslanjajo na zaključno delo

Študent je v tem procesu oseba, ki razpolaga z bistveno manj izkušnjami, podatki, znanji in veščinami, in se zato samoumevno zanaša na to, da bo za njegove interese poskrbel mentor. Visokošolski učitelj mora pri svetovanju o morebitni objavi besedila ne le jasno in nedvoumno posredovati vse podatke o procesu morebitne objave besedila, temveč mora s svojih zgledom jasno pokazati spoštovanje vseh uveljavljenih zahtev akademske etike, pa tudi študentove avtorske avtonomije. Po naravi stvari bo namreč navadno mentor tisti, ki bo ocenil, ali je poskus objave smiseln, igral pomembno vlogo pri pripravi končnega besedila za objavo, in pogosto prevzel tudi komuniciranje z revijo ali založbo, pri kateri bo besedilo izšlo.

(mnenje KEV 033-19/2022 z dne 23. 11. 2022)

Povzemanje besedila iz zaključnega dela v članku, ki ga je mentor objavil v soavtorstvu s študentom, katerega mentor je bil, ne da bi bila pri tem korektno ovrednoten prispevek študenta soavtorja in brez navedbe dejanskega vira besedila v članku, pomeni kršitev akademske etike.

(mnenje KEV 033-19/2022 z dne 23. 11. 2022)

doc. dr. Aleš Novak

Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani